

PAPER DETAILS

TITLE: OLCAYTU HAN DEVRİNDE HORASAN`DA İLHANLI-ÇAGATAYLI MÜCADELELERİ

AUTHORS: İlhan ERDEM

PAGES: 106-112

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/114981>

OLCAYTU HAN DEVRİNDE HORASAN'DA İLHANLI-ÇAĞATAYLI M

THE İLHANLI-ÇAĞATAYLI STRUGGLES AT HORASAN İN OLCAYTU KH

ilhan ERDEM*

ÖZET

Cengiz Han soyundan gelen İlhanlı ve Çağataylı hanedanları arasındaki düşmanlık, Tuli 'nin oğlu Mönkke 'nin Büyük Moğol Kağanlığına seçilmesinin ardından 1258 yılında İran'da Büyük Kağan'ın kardeşi Hülagu tarafından İlhanlı devletinin kurulmasından sonra başlamıştır. İki taraf arasında daha çok Horasan üzerinde yaşanan anlaşmazlık ve mücadeleler yarım asır fasılalarla sürmüştür. Bu dönemdeki kavgaların çoğu Büyük Kağanlığın desteğini alan İlhanlılar lehine tecelli etmiştir. İlhanlılar, Çağataylara haşarı ile karşı koyabildikleri gibi Anadolu ve Suriyenin de dahil olduğu batı istikametinde genişleme ve etkili politikalar oluşturma başarısını göstermiştir. XIV. yy'.a girildiğinde ise Orta Asya'da meydana gelen kenden önce yaşlı-Çağataylı ilişkilerindeki dengeyi Çağataylılar lehine değiştirdi. Bu dönemde Ögedeyli/eri saf dışı bırakarak tüm Türkistan 'a hakim olan Çağataylılar, Büyük Kağanlığın da Çin 'e çekilmesiyle Cengiz Han 'm en büyük mirasçısı olarak büyük güç ve saygınlık kazandılar. Bu gelişme İlhanlılara Olcaytu Han zamanında Horasan 'ı tehdit etme şeklinde yansıdı. Devletin en büyük eyaletinin Çağataylı baskısı altında kalması ile İlhanlı güçlerinin büyük bölümü doğuya kaydı. İlhanlı politik önceliğinin değişmesi ile Anadolu ve Suriye üzerindeki Moğol baskısı hafifledi. Bilhassa Anadolu 'daki Türkmenler yeni oluşturdıkları siyasi teşekküllerinin gelişip kökleşmesi için uygun zamanı buldular. Olcaytu Han ve hatta selefi Ebu Said Çağataylılar ve zaman zaman da Anadolu 'daki 'Türkmenlere başarı ile karşı koydularsa da ileride iki bölgede olgunlaşacak gelişmelere engel olamadılar. Sonuçta İlhanlıların iki ucu doğu ve batı ekseninde yaşanan gelişmeler Osmanlı ve Timur lu siyasi oluşumları olarak XI'. Aşırın başında zirveye ulaşmış bir şekilde karşımıza çıkacaktır. Yakın Doğu 'da bu oluşumların temellerinin atılması Olcaytu Han devrine rastlar.

ABSTRACT

The hostility between Çağataylı and İlhanlı dynasties originated from Cengiz Han's death and begins after Mönkke 's election to the Great Mongul Khanate. After the foundation of İlhanlı State by Hülagu, the brother, Hülagu in Persia. The hostilities and discordances and struggles between two States continued for half a century. Most of the struggles were in favour of İlhanlı State. İlhanlıs, like the Çağataylıs, were able to expand and effective policies in the direction of west and Syria and in the creation of new policies.

The developments in the Middle East in the 14th century change the equilibrium of the Çağataylı and İlhanlı relations. After the death of the Çağataylı State. At that time, the İlhanlı State, which was ruling over the whole Türkistan, attained great power as the greatest heir of Cengiz Han. This development gives way to the regression of the Great Khanate. That development gives way to the expansion of Horasan in the time of Olcaytu Han. The greatest province, which was oppressed by Çağataylı State, moves to the east. As a result of the now development, the Mongol influence in Anatolia and Syria decreases. The Türkmen in Anatolia have developed and fix firmly the political organizations. Olcaytu Han, like his predecessor Ebu Said, fights the İlhanlı State successfully but the developments which will be in two districts in the future. The developments on the line of the ends of İlhanlı State, will be the occurrence of Ottoman and

İran sahasında kurulmuş olan İlhanlı devleti ile Maveräünnehir merkezli Çağataylılar arasında ilk zamanlarından itibaren soranlar çıkmıştır. Siyasi anlamda birbirlerine üstünlük kurma çabası içinde bulunan bu iki Moğol devleti arasındaki asıl sorun ve çekişme, zengin doğal kaynaklara ve geniş otlaklara sahip Horasan üzerinde yaşanıyordu. İlhanlı devleti kurulmadan önce Horasan, Çağataylıların denetiminde idi. Cengi/ Han'ın ölümünden sonra Ögedey ulusı ile birlikte hareket eden Çağataylılar, Büyük kağan üzerindeki nüfuzlarını kullanarak geniş topraklara hükmetme imkânı buldular(1). Bu durum Tuli'nin oğlu Mönkke'nin(Mengü) tahta çıkışına kadar sürdü. Mönkke. Cuci ulusundan Altm-orda hükümdarı Banı Han'ın desteği ile 1250 yılında büyük kağan seçilince Moğollar arasındaki güç dengesi değişmeye başladı. Daha önceleri mutlak hakim olan Ögedey ve Çağatay ulusları saf dışı edilerek sindirildiler. Ardından da imparatorluk Cuci ve Tiüi uluslarınca paylaşıldı. Bölüşümde Cucüer bütün Doğu Avrupa, Kafkaslar, Kıpçak sahrası ve Harizm'in büyük bölümünü alırken Moğolistan, Çin ve Yakın Doğu Tuli ulusuna verildi. Kağan Mönkke kardeşleri Kubilay ve Hülagu'yu uluslarına tahsis edilen sahaları yönetmekle görevlendirdi. Kubilay Çin'e giderken Hülagu da Yakın Doğuya gönderildi. Moğolistan'dan başlayarak uzun ve yorucu bir sefer sonunda 1258 yılı başında Bağdad'a ulaşan Moğol prensi Hülagu. Müslüman dünyasının manevi lideri konumundaki Bağdad-Abbasi halifeliğini tarihe karıştırmış; ardından da payitaht Tebriz olmak üzere yeni bir Moğol şube devleti kurdu. Tarihçiler tarafından İlhanlı ismi verilecek devletin sınırları Anıu Deryadan başlayıp Anadolu'ya ve Suriye 'ye kadar uzanıyordu. Daha önceleri Çağataylıların elinde olan Horasan da büyük ölçüde İran'da yeni kumlan* İlhanlı devletinin sınırları dahilinde kalıyordu(2). Mönkke Kağan'ın hükümdarlık döneminde Çağataylar bu oluşuma itiraz etmediler ve sessiz kalmayı yeğlediler. 1259 yılında Moğol büyük kağanı Mönkke vefat edince Çağataylar iddia ettikleri haklarını almak için harekete geçmek istedilerse de bu kez kağanlık seçimlerinde İlhanlılarla aynı safta yer alınca emellerini bir süre ertelemek zorunda kaldılar. Bu zamandaki Moğollar arasındaki iktidar mücadelesinde Cuci ulusları Ögedeyler ile beraber Arık-buka'yı tutarken. Çağataylılar ile İlhanlılar Kubilay" in yanında yer almışlardı.Bu sebeple mücadele Çağataylılar ile değil, Kafkaslarda Cuci

ulusuna mensup Altm-orda ile başladı. İlhanlılar üstün kapattılar(3). 1265 yılı başında Hülagu'nun ölümüyle mevcut denge yeniden bozuldu. Abaka Kafkaslarda yine zorunda kaldı. Çağataylar ile mücadele meşguldü; fakat 1267 yılında Horasan'a başladı. Bu tarihte kağanlık Ögedey bayrağını açan Ögedey ulusları ile mücadelede Çağataylılar'dan ayrıldı. İki müttefik arasında varılan anlaşma olarak Kaydu İli havzası ve Maveräünnehir'in büyük bir kısmı Barak'a tahsis ediliyordu. İlhanlı topraklarına bir tecavüz düşüldü. İlhanlı ilam idi. Nitekim Barak, han oldu. 1270 yılında Kaydu'nun ölümüyle girdi. İlhanlılar hazırlıksızca Ögedey karşısına çıkan ilhanlı müfrezeleri ve Mayıs ayı sonuna kadar Horasan'ın kontrolü altına aldı. Çağataylılar önlerine ulaştığında Herat'ı ele geçerek itaatini sundu. İlhanlılar derece tehlikeli vaziyet karşısında Altm-orda saldırısına dahil oldu. kuvvetin başında Horasan'ı ele geçirdi. endişeliydi ki Anadolu'ya konuşlanmış olan kıtalı ordular kalacağını bilmesine rağmen Horasan'dan yandan Barak, İlhanlı hükümdarı habersiz, Horasan'da hak iddia ediyordu. Hiç beklemediği bir anda çıktı. 22 Temmuz 1271'de Horasan'dan eden ve çok şiddetli geçen bir savaştan İlhanlılar galip çıktılar. Çağataylı büyük bir bölümünü kuzeybatıya Maveräünnehir' diyarına göçürdüler. burada müttefiki Ögedeyli ulusları kaldırıldı. (1271 yılı sonları) İlhanlı devleti ve ülkesi önceki denetim olarak Kaydu'nun denetiminde mutlak bir üstünlük sağlandı. Çağataylı hükümdarlar doğuya başladı. Bu meyanda Barak yerine geçen Tuka Tuva'yı(1274-1306) bizzat atı. Çağatay saldırısını unutmamı. karşılık vermekte gecikmedi. Harizm'e giren bir İlhanlı ordusu

Maveraünnehife yöneldi ve 1273 Ocak ayında meşhur Buhara kentim ele geçirdi. Kentte büyük bir yağma ve talan harekeline girişen ordu Çağatayların mukabil taarruzları sonucu geri çekilmek zorunda kaldı. Son saldırı Mavcraünnehir ve Harizm'de büyük zarar ve kayıplara yol açarken, siyasi alanda da Çağa tayları Ögedeylilere daha da yakınlaştırdı. Devrin Çağataylı hükümdarı Tuva sonuna kadar Kaydu'yı destekledi. Bununla beraber uzun süre İlhanlılar ile Çağataylar arasında önemli bir çatışma yaşanmadı. Çağataylılar mevcut statüyü olduğu gibi kabullendiler. İlhanlılar'm Kafkaslar ile Suriye'de Altm-orda ve Memlükler karşısında düştükleri güç durumları bile değerlendirmeyi düşünmediler. İlhanlılar ise politik güç ve enerjilerini Suriye ve Kafkasya'da hakimiyet kurma yolunda harcadıklarından doğu komşuları Çağataylılarda ve hatta Türkistan'da ne olup bittiğine önem vermediler(5).

1301 yılında Kaydu'nun Kağanlığı Kubilay ailesinden geri almak ve onları Karakurum' dan çıkarmak için gerçekleştirdiği hareket tam bir hezimetle sonuçlanmış, geri çekilme esnasında da Kaydu hayatını kaybetmişti. Ogedeyli hükümdarın ölümü Çağataylılar'ın kurtuluşu olmuştur. Onlar bağımsızlıklarına tekrar kavuşmuşlar, kaybettikleri toprakların hemen tamamını 1306 yılı sonuna kadar elde etmişlerdir. Öyle ki Çağataylı hükümdar Tıva'mn faaliyetleri sonucunda Ogedeyliler adeta tarih sahnesinden silinmişlerdir. Çağatay lı lar'm başarıları ve Moğol ulusları arasında önemli bir güç haline gelmeleri İlhanlıları oldukça endişelendirmişti. Gerçekte İlhanlıları tedirgin eden başka faktörler de vardı. Bunların en başında da Çağatay'lar'ın bir süredir Horasanın doğusunda gösterdiği faaliyetler gelmektedir. Tuva'nın 1297 yılında Pencap'a kadar gerçekleştirdiği seferin ardından oğlu Kutluk Hoca Afganistan'a yerleşmiş ve buradan Hindistan'a seferler düzenlemeye başlamıştı. İlhanlılar ülkelerinin güney-doğusunda yeni bir Çağataylı oluşumuna izin vermeleri , güvenlikleri ve iktisadi çıkarları açısından,düşünülemezdi. Sultan Olcaytı bu tehlikeli oluşumu daha şehzadeliği sırasında görmüş ve tedbirlerini de almaya çalışmış idi. O asıl müdahaleyi ve köklü tedbirleri hükümdarlığı zamanında alacaktır⁶.

Sultan Olcaytı İlhanlı tahtına çıkar çıkmaz Büyük Kağan'a Çağataylılar'ı şikayet etti. Ardında 1307 yılında komutanlarından Danışmend Bahadırı Herat

kaldı. Bu süre zarfında ke İlhanlı emiri teklifi yinel olumsuz tavır takınması ve kaba davranması sonucu kuşatma altına aldı. İki taraf cereyan etti. Bu arada İlhanlı bir teklif daha götürdü. Ba Melik kararı kentin Şeyhü Kutbettin, daha fazla müslür için. Herat'm İlhanlılara veri gelişme üzerine Danışmend alması için oğlu Togay'ı gör naip olarak bulunan ve Gurl olan Muhammed Sam kenti de Herat melikinın ısrarları yapamadı . Sonunda İlhanlı Muhammed Sam olmak ü Gurlular, Melik Fahreddin' Bahadırı görkemli bir törenle Gurlular'm bu davranışın rağmen . Muhammed Şa esnasında içkiyi fazla kaç sorguya çekti ve tehditler şekilde kapanacağı zan edilirdi geçti. Kendi adamlarının önü bir türlü kabul edemedi. Erte bir gezinti esnasında İlhanlı arkadaşlarına öldürttü. İ arasında Taceddin Yıldız ve gelen Gurlu emirleri vardı. C taraf arasında müthiş bir sav çok kişi öldü. Moğollar n sığındıylarsa da Gurlular bur emirlerinin kadın ve çocukla paylaştılar. Kentte Moğol avı kişiyi katlettiler. Tutlak Bal az adamıyla kurtulabildiler göre o gün Herat'ta kıyame Moğol kanı akmıştır. Olcay haberini alınca son derece Emir Yasavul'u Horasan va Anadolu'da bulunan maktul Bucay'ı çağırarak babasını Herat'a gönderdi. Gerçekte olayların ardından Gurlular'd bölgeye nüfuz edebilecek tasavvurun gerçekleşmesin kapılarak hazırlıklara girişm Tuva'nın 1306 yılında ölü

Emir Yasavul, Bucay'ın intikam hareketinin Horasan'ın güvenliği ile bölgedeki dengeleri bozucu bir etki yapacağını düşünerek olaya müdahale etti. Güvenilir adamı Mehmed Dulday'ı Herat'a gönderip Muhammed Sam ve arkadaşlarını himaye etmek istedi. Dulday hareket emri ile beraber yola çıktı. Herat'a ulaştığında Melik Fahreddin Kert'in vefat etmiş ve Şam'ın kente tamamen hakim olduğu öğrendi. O, Muhammed Şam'a haber göndererek eğer Emir Yasavul'a sığınırsa himaye edileceğini bildirdi. Sam bu teklifi kabul etti. Ancak o sırada Herat'a ulaşarak kenti kuşatma altına alan Emir Bucay, gizli muhabereyi öğrenmişti. O Şam'ı Yasavul'a teslim olmasını önlemek için karşı atağa kalktı. Eğer teslim olursa hiç bir şekilde dokunulmayacağına dair bir ahitname yazarak Muhammed Şam'a gönderdi. Bu arada da kuşatma sebebiyle kentte kıtlık baş göstermişti. Halk Gırlı emire baş vurarak erzak bulmak için kapıların açılmasını istedi. Emir de 5000 kişiye dışarı çıkmaları için izin verdi. Heratlılar'm kentten çıkışlarını gören Moğol emiri Bucay derhal ahalinin üstüne saldırdı ve onları kente kaçırttı. Son başarısız hareketten sonra Sam .Emir Bucay'a teslim olmaya karar verdi. O önce emirin kardeşi Togan'a gitti. Burada iki taraf arasında bir anlaşma yapıldı. Buna göre ahali kentten çıkarılacak, kale duvarları yıktırılacak, ardından da İlhanlı askeri kente girecekti. Anlaşma şartları yerine getirildikten sonra İlhanlı askeri 23 Haziran 1307'de Herat'a girdi. Emir Muhammed Sam da Bucay'a teslim oldu. O verilecek her türlü cezayı kabul etti. Emir Bucay. Gırlı emiri ziyafet masasına davet etti. Bir süre sonra içkiden sarhoş olunca asılması için Şam'ı hisara gönderdi. Tam bu sırada Horasan'dan gelmiş olan Emir Yasavul duruma müdahale etti. Muhammed Şam'ı idam olmaktan kurtarıp beraber, onu ve işbirlikçilerini Bucay'a teslim etti. Emir Yasavul, Bucay 'dan Sultan Olcaytu'nun yıllık hükmü dışında kimseyi öldürmemesini ve Herat'ı derhal terk etmesini istedi. Bucay. babasının katledilmesi olayına karışanlardan 30 kadar kişiyi öldürdükten sonra Herat'tan ayrıldı. Yanında Gırlı emir Muhammed Sam da vardı.⁸

Bucay'ın ayrılmasından sonra Horasan valisi Emir Yasavul, halkın geri kente dönerek işlerine devam etmelerini istedi. Horasan valisinin yoğun gayretleri sonunda kentte hayat normale döndü ve halk ona duacı oldu. Ne var ki harap durumdaki Herat'ı eski haline getirmek hiç de kolay değildi. Halkın gücü ve cabalan

Herat'tan ayrılan Bucay. Muhammed Şam'ı C göndermeye karar vermişti. itiraf ettiğine dair bir me eşliğinde Muhammed Şam' faaliyetini Emir Yasavul tara müdahale etti. Zira mesele edecek olursa kendisinin k sebeple hemen bir müfreze ç yakınlarında yetişerek geri dö Herat'a ulaşınca. Emir Ya yargılayarak katletti(Ya sonra Emir Bucay, intikamı abad'a giderken, Horasan Badgis'i mekan seçti.¹¹

Hükümdarları Tuva'nın
Çağataylar'da başlayan salta
bağlı olarak gelişen iç kanşıl
son olarak tahta çıkarılan
sonra ölmesinin ardından
etmesi mücadeleyi ve kaosu
Talıklı bir suikastla ortadan
Tuva'nın en küçük oğlu K
edildi. Kebek iktidarda ka
otoritesini yerleştirmeye ça
oldu. Çağataylar'ın içine d
istifade etmek isteyen Öged
ancak kısa sürede yenilgiye
.bütün ümitleri kırılmış bir
imparatorunun yanına kaçtı
tarih sahnesinden tamamen
ardından bir kurultay topl
sırada Çin'de Büyük Kağ
Tuva'nın oğullarından İsen
Han'ı ilan ettiler(1312 yılı).
tahttan feragat etti. İsen Bük
kadar Çağatay tahtında kaldı.¹

Horasan'ı itaat altına alan İlhan Han en parlak dönemlerini Devleti ile Kafkaslarda uzatmakta olan sonum kendi 1312 yılında Memlûklere karşı yaparak önemli sınır müst Rakka'yı ele geçirmişti. Bund İlhanlı hükümdarlanmn ilgi ettikleri bir soruna el attı. Y Çağataylar uzunca bir süre

bölgede(şimdiki Afganistan) yeni bir siyasi teşekkül oluşturmuştu. Bu gelişme güvenlikleri açısından İlhanlılar" ı oldukça tedirgin etmekteydi. Sultan Olcaylı, ileride İlhanlı Horasanını da içine alabilecek yeni Çağataylı oluşumuna müdahale etti. 1313 yılında bir ordu sevk ederek Çağataylıları Horasan'ın doğusundan çıkardı. Bölgeyi terk etmek zorunda kalan Davud Hoca, Maveräünnehir'e giderek Çağatay Han'ı İsen Büke "den yardım istedi. Yeğeninini isteğini geri çevirmeyen İsen Büke, kardeşi Kebek ve şehzadelerden Yasavur'u Davud Hoca'ya yardım için görevlendirdi. Birlikte harekete geçen müttelikler, 1313 Aralık ayında Amu Derya'yı geçtiler. Süratle İlhanlı toprağı Horasan'a giren Çağataylılar, karşılıklarına çıkan küçük bir İlhanlı birliğim bertaraf ettikten sonra Nişapur'a kadar geldiler ve bölgeyi yağmaladılar. Horasan valisi Emir Yasavul o sırada Mazenderan'da kışlamaktaydı. Bölge korumasız kaldığı için halk Çağataylar elinde oldukça sıkıntı çekmiştir. Çağatay saldırısı ve halkın çektiğı sıkıntıları haber alan İlhanlı hükümdarı oldukça öfkelenmiştir. Yönünü hemen Horasan üzerine çevirdi (18 Şubat 1314); ancak yolda Çağataylılar'm geri çekildikleri haberinin gelmesi üzerine . gitmekten vazgeçerek payitaht Sultaniye'ye doğru hareket etti. Horasan valiliğine de bu kez geleneğe uyarak, veliahd şehzade Ebu Said'i atadı. Ne var ki İlhanlı şehzadesinin Horasan'a gitmesi için daha epey zamanın geçmesi gerekecektir.¹²

Öte yandan Çağataylılar askeri hareketin yanında , siyasi alanda da İlhanlıları güç duruma sokacak faaliyetlere girişmişlerdi. İsen Büke Han . yıllardır İlhanlılar ile-bilhassa Kafkaslarda- sorunları olan Altın-orda hükümdarı Özbek'e destek ve cesaret vererek, rakibine karşı yeni bir cephe açmayı planlamaktaydı. Bu amaçla Altın-orda hükümdarı ile çok sıkı bir temas içine girmişti. Bunun yanında , İlhanlıların en büyük rakibi olan Memlükler ile de ittifak yapmanın yollarım arıyordu. Bu arayışlar sürerken . Anadolu'da İlhanlıları meşgul edebilecek düzeyde ciddi bir Türkmen ayaklanması vuku buldu. Karamanlıların başım çektiğı bu zümreler 1314 yılında Moğol zulmünü ortadan kaldırmak için isyan etmişler ve pek çok kenti de ele geçirmişlerdir. İlhanlılar bu isyan dolayısı ile Çağataylılara karşı -bir sürede olsa- harekete geçemeyeceklerdir. Bu ortam da Çağatayların Horasan'da yeniden faaliyet göstermesine zemin hazırlamıştır. Nitekim İlhanlı Sultanı Türkmenlerin itaat altına alınabilmesi için en seçkin birliklerinden 3

yörede ağır tahribatlar yapmış. İlhanlılara karşı Çağatay-Memlük hareketinin varlığını -kısmen-

Diplomatik çabalarının İlhanlıları Horasan'da bulduğunu gören Çağataylılar, Horasan alanda da tekrarlamayı denemiş. Bu kez daha İlhanlı topraklarına girmiş. Ya savur ve Davud Hoca'ya yardım için Derya'yı geçen Çağataylılar, Horasan'da İlhanlıların bölgede bulunmasını önlemek için valisi Emir Yasavul'u kışlatmış. Emir toplandı. Yasavul'un da Horasan'da olması arasında. Emir Bucay. Duldad'da. Horasan hükümdarı Gıyaseddin Ali Şirvanşah'ın hareket eden Emir Bucay'ın Horasan'da Şapurğân yakınlarında Çarşın'da. Yapılan keşif sonunda düşman ordusu gelmekte olduğu ve 60.000 kişi olduğu bulunduğı anlaşıldı. Emir Horasan'a döndü ve durumdan Horasanlıları haberdar etti. İlhanlı emirleri Horasan'da savaşılmama konusunu müzakere ettiler. Kuvvetleri dağıtarak bir meclis toplandı. Önerirken. Emir Yasavul, Horasanlı beyanla bu öneriyi kabul ettiler. Çağataylılar da Murgab'a Horasanlı ordusunu tanzim eden Emir Yasavul ve Çağataylılara karşı saldırıya geçtiler. Çok şiddetli bir savaş başladı. Horasan Emiri bir sağa, bir sola kaçtı. Moral veriyordu. Ancak Yasavul'un değiştirmeye yetmedi. Çağataylı sayısını gören İlhanlı askerleri Horasan savaş alanını terk etti. Güç de Horasan'da ki Çağatayların her biri 7000 kişi idi. Karşın. İlhanlıların sadece 3000 kişi vardı. Yine de İlhanlı emirleri Horasan'da etmediler ve sonuna kadar savaşı yarma hareketi ile son anı Horasanlı tarafından etrafı sarılan Buğra oldu. Bundan sonra İlhanlılar Horasan'da 1000 kadarını öldürdüler ve Horasanlıları aldılar(1315 yazı). Zafercan Horasanlı karşılıklarına çıkacak bir kuvveti Horasan'da Çağataylılar fazla ileri gitmemesi için havalisine yöneldiler. 14

Çağataylıların Horasan'ı ele geçirmesi

1315 yılı sonunda büyük bir ordu ile bölgeye gönderdi. Maiyetinde her biri diğerinden şöhretli Emir Sevinç, Emir Hasan. Emir Algı, Emir Çoban , Emir Şeyh Ali ve İrencen Noyan vardı. Şehzadenin gelmekte olduğunu öğrenen Emir Yasavul, ona sanma layık bir karşılama yaptı. Kafile Horasan'a henüz ulaşmıştıki Çağataylı şelizadelerin birinden ittifak teklifi aldı. O sırada Kcbek ile ile bozuşmuş olan Yasavur güç durumdaydı ve tek kurtuluş yolunu İlhanlılara sığınmakla görüyordu. Bu amaçla Horasan valisi şehzade Ebu Said'e haber göndererek İlhanlı topraklarına geçiş izni istemiş, karşılığında da Çağatay'lara karşı ortak mücadele önermişti. Ebu Said teklifi hemen Sultan Olcaytu'ya iletti. İlhanlı hükümdarı teklife gayet sıcak yaklaştı ve Çağatay şehzadesinin geçişine izin veren yarlığı çıkardı. Buna göre Yasavur, Belh ve Bedehşan'dan Kabil ve Kandahar'a kadar uzanan sahalarla yerleştirilecek; eğer ihtiyaç hasıl olduğunda Ebu Said askerleri ile yardımına¹⁵ koşacaktı

Yasavur un İlhanlılar tarafına geçmesi Çağataylıları oldukça sıkıntıya soktu ve güç durumlara düşürdü. Kebek. kardeşi Çağatay Hanı İsen Buka'ya tehlikeli girişimi arz etti ve ihanet içinde bulunan şehzadeyi ortadan kaldırmayı teklif etti. İsen Buka önceleri karşı çıktı ise de kardeşinin ısrarları karşısında pes etti. Varılan karara göre Yasavur ortadan kaldırılacak ve Maverâünnehir'de bulunan ulusu Türkistan'a sürülecekti. Adamları vasıtasıyla kararı öğrenen Yasavur. şehzade Ebu Said'e haber göndererek yardım istedi. Ebu Said de dununu Sultan Olcaytu'ya bildirdi. İlhanlı hükümdarı Horasan'ın imdadına Emir Ali Kuşçu. Kurmuşu Emir Togay Gürkan ve Emir Tugay'ı kalabalık bir ordu ile gönderdi. Yardım kuvveti ulaşınca. Ebu Said hepsini Maverâünnehir'e sevk etti. O sırada Yasavur ile Kebek bölgede savaş halinde idiler. İlhanlı yardım kuvvetlerinin gelmesi sonucunda Kebek mağlup oldu ve geri çekildi. Yasavur ise.zaferin ardından Maverâünnehir'e girerek Tirmiz ile Semerkant arasında bulunan ulusunu alarak Amu Derya'dan geçirdi. Dönerken Kebek'e ait bölgeleri de yağmaladı. Elde ettiği ganimetleri de Horasan askeri arasında pay etti. Yasavur. kış şartları daha devam ettiği için ulusunu ilk etapta geçici olarak Murgap ve Şapurgan arasına yerleştirdi. Ancak tam bu sırada Kebek yeniden saldırıya geçince, Yasavur halkım Herat tarafına göçürmek zorunda kaldı. Halk soğuk, açlık ve yorgunluktan büyük sıkıntı cektı. Bir çoğu

çıkardığı bir yarlıkla onun da Amu Derya"dan Mazenderan naklini sağladı. Yasavur İlhanlılara isyan edinceye kadar yazı ki Sultan Olcaytu. Çar kadar uzun yaşamadı. 1316 / ardından yerine geçen oğlu dönem ve çok güç şartlar bekl

SONU

İlhanlılar, kurulduğu andan çatışma içindeydiler. Döne veya azalan bu mücadele n olan Olcaytu Han devrinde Sebebi de İlhanlılar da değil gelişmelerde ve Ça değişmesinde yatıyordu. Bū kaldıkları için önceleri davranamayan Çağataylılar, kendilerine sürekli tahakk ortadan kaldırarak Maver Türkistan'a sahip olmuşlar, uzatmışlardır. Aynı zama gücünün giderek azalması haline gelecektir- neticesinde topraklarına da sahip olara başladılar. Bu sahibiyet diğ Çağataylılara, prestijin yar sağlamıştır. Tarihi ipe Çağataylılarm eline geçmiş takip eden Timur, batı uzanacaktır.¹

XIV. yüzyılın başında Çağataylılar Moğolistan'daki Büyük Han'ın himaye gören İlhanlılar şimdiki İran, Afganistan, Pakistan ve Kağana giden bütün yolları denetimindeydi. Olcaytu tahminen ilk kez bu yolları fark etmiş ve Kağanlık ile ilhanlıların rakiplerini sindirip tıkanan yolları olan irtibatını kurma yollarını bulmuş olsa başarılı olmuştu. XIV. yüzyılın ortalarında zamanında Çağatay'lar teldi. Sonuçta da Moğolistan'daki İlhanlılar yabancıya oldukları için

Olcaytın Han döneminden itibaren yoğunluk kazanan İlhanlı-Çağataylı mücadelelerinin Anadolu Türk tarihi üzerine de (esirleri olmuştur. Bu dönemde İlhanlılar bütün dikkat ve enerjilerini doğu ya verdiklerinden . Anadolu'daki Türkmenler baskıdan kurtularak daha rahat hareket etmeye başlamışlar, bağımsızlık yolunda çok büyük mesafeler almışlardır. İlhanlılar bu harekete Timurtaş Noyan ile karşılık vermek istemişlerse de, aslında Timurtaş'ın faaliyeti de merkezi olmaktan çok Anadolu'ya bağlı hale gelmiş, gelişmeyi fazla etkilememiştir. Belki de Osmanlı'nın öne çıkmasına hizmet etmiştir.

